

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Педагогічний факультет
Кафедра педагогіки дошкільної та початкової освіти

Дипломна робота

магістра
(освітній ступінь)

на тему **«Формування у майбутніх учителів початкової школи здатності до професійного розвитку в умовах фахової підготовки»**

Виконала: студентка II курсу групи ПО-2м
спеціальності 013 «Початкова освіта»

Кельман Яна Іванівна

Керівник: к.пед.н., доц. Молнар Т.І.

Рецензент: к.пед.н., доц. Кухта М.І.

Мукачево – 2019 року

ЗМІСТ

ВСТУП		5
Розділ 1.	ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	9
1.1.	Змістова сутність основних понять дослідження	9
1.2.	Зарубіжний досвід підготовки майбутніх педагогів до професійного розвитку	19
1.3.	Освітнє середовище ЗВО як чинник професійного розвитку майбутніх учителів початкової школи	28
Розділ 2.	ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ	39
2.1.	Критерії, показники та рівні здатності студентів до професійного розвитку	39
2.2.	Педагогічні умови формування у майбутніх учителів початкової школи здатності до професійного розвитку	47
2.3.	Зміст і аналіз результатів експериментального дослідження	58
ВИСНОВКИ		69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ		72
ДОДАТКИ		81

ВСТУП

Актуальність дослідження. Динамічні процеси, що відбуваються в Україні, торкаються і сфери освіти, загострюючи проблеми підготовки майбутніх педагогів. Процес входження до європейського освітнього простору зумовив зміну ставлення суспільства до проблем самоосвіти майбутнього фахівця, його самовиховання та професійного розвитку. В сучасній освіті особливої значущості набуває підготовка активного, ініціативного вчителя, здатного до постійного самовдосконалення, спроможного бути конкурентоздатним і реалізувати свій потенціал на користь суспільству.

Однією з визначальних тенденцій сучасної вищої педагогічної освіти є підготовка майбутніх фахівців до безперервного професійного розвитку. Цей процес забезпечується Законом України «Про вищу освіту», Концепцією розвитку неперервної педагогічної освіти, Державною національною програмою «Освіта» (Україна XXI століття), одним з принципів реалізації яких є безперервність освіти, що відкриває можливість для постійного поглиблення фахової підготовки, досягнення цілісності й наступності в навчанні та вихованні, перетворення набуття освіти у процес, що триває впродовж усього життя людини.

Соціальним замовленням сучасного українського суспільства є особистість конкурентоспроможного педагога, орієнтованого на безперервний розвиток і самовдосконалення. У зв'язку з цим, виникає необхідність в організації такої системи фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи, яка б забезпечувала цілеспрямований процес формування їхньої готовності до професійного розвитку, що передбачає здатність постійно вдосконалювати свої особистісні та професійні якості й виявляється в бажанні та спроможності постійно підвищувати рівень педагогічної майстерності.

Теоретико-методологічний аналіз наукових джерел засвідчив той факт, що проблема професійного розвитку розглядається з позиції професійного становлення особистості (О. Борисова, В. Орлов, А. Щербакова та ін.), цілеспрямованого професійного саморозвитку (Є. Бондаревська, В. Маралов,

В. Серіков та ін.). Проблематика професійного самовдосконалення та розвитку досить фундаментально представлена в наукових працях В. Андрущенка, Б. Гершунського, І. Зязюна, В. Кременя та ін. Психологічні засади проблеми саморозвитку особистості висвітлено у працях Б. Ананьєва, С. Рубінштейна, О. Задорожної та ін. Питання взаємозв'язку професіоналізму та розвитку особистості вчителя розкрито у працях С. Гончаренка, А. Глузмана, О. Дубасенюк, Н. Кузьміної, Н. Ничкало, І. Підласого, О. Сухомлинської та ін.

Важливість окресленої проблеми зумовила вибір теми дослідження: *«Формування у майбутніх учителів початкової школи здатності до професійного розвитку в умовах фахової підготовки»*.

Мета дослідження – обґрунтувати педагогічні умови формування у майбутніх учителів початкової школи здатності до професійного розвитку та експериментально перевірити їх ефективність.

Відповідно до мети визначено **завдання**:

- 1) на основі аналізу науково-педагогічної літератури з'ясувати сутність основних дефініцій дослідження;
- 2) виявити вплив освітнього середовища ЗВО на професійний розвиток майбутніх учителів початкової школи;
- 3) окреслити критерії, показники та схарактеризувати рівні здатності майбутніх педагогів до професійного розвитку;
- 4) обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови формування здатності студентів до професійного розвитку у процесі фахової підготовки.

Об'єкт дослідження: професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи.

Предмет дослідження: педагогічні умови формування здатності студентів до професійного розвитку.

Для досягнення мети та реалізації завдань застосовувався комплекс **методів дослідження**: *теоретичні*: вивчення, аналіз і узагальнення філософської, психолого-педагогічної, методичної літератури для визначення

сутності основних понять дослідження; *емпіричні*: спостереження, бесіда, анкетування, опитування, самооцінка, педагогічний експеримент; *методи математичної статистики* для обробки кількісних даних експерименту, доведення його достовірності.

Практичне значення роботи полягає в тому, що розроблено критерії, показники та рівні сформованості здатності майбутніх учителів початкової школи до професійного розвитку, експериментально перевірено ефективність педагогічних умов формування у студентів здатності до професійного розвитку в умовах університетської освіти. Здобуті результати можуть бути використані в освітньому процесі закладів вищої освіти для удосконалення професійної підготовки майбутніх педагогів, у ході розробки навчально-методичних посібників з окресленої проблематики, у професійній діяльності вчителів-практиків.

База педагогічного дослідження – Мукачівський державний університет.

Апробація результатів дослідження. Основні положення магістерської роботи оприлюднено на II Міжнародній науково-практичній конференції «Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграції» (25-26 жовтня 2018 р., м. Мукачево); Всеукраїнській науково-практичній Інтернет-конференції «Актуальні проблеми навчання і виховання в умовах інтеграційних процесів в освітньому та науковому просторі» (25 жовтня 2018 р., м. Мукачево); III Всеукраїнській науково-практичній конференції «Сучасні тенденції розвитку науки і освіти в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів» (16-17 травня 2019 р., м. Мукачево).

Публікації. Молнар Т. І., Товтин Я. І. Сутнісна характеристика поняття «професійний саморозвиток майбутнього вчителя» / Т. І. Молнар, Я. І. Товтин // Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграції: збірник тез доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції, 25-26 жовтня 2018 р., Мукачево / Ред.кол.: Т. Д. Щербан (гол.ред.) та ін. – Мукачево: Вид-во МДУ, 2018.– С.390-392.

Молнар Т. І., Товтин Я. І. Професійний розвиток майбутнього вчителя початкової школи в системі фахової підготовки / Т. І. Молнар, Я. І. Товтин // Актуальні проблеми навчання і виховання в умовах інтеграційних процесів в освітньому та науковому просторі: збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, 25 жовтня 2018 р., Мукачево / Ред.кол.: В. І. Кобаль (гол.ред.) та ін. – Мукачево: МДУ, 2018. – С.256-259.

Молнар Т. І., Товтин Я. І. Критерії та показники сформованості здатності до професійного розвитку майбутніх учителів початкових класів / Т. І. Молнар, Я. І. Товтин // Сучасні тенденції розвитку науки і освіти в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів: збірник тез доповідей III Всеукраїнської науково-практичної конференції, 16-17 травня 2019 р., Мукачево / Ред.кол.: Т. Д. Щербан (гол.ред.) та ін. – Мукачево: Вид-во МДУ, 2019. – С.231-233.

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження ми прийшли до таких висновків:

1. Проблема професійного розвитку майбутнього вчителя є актуальною і затребуваною в руслі освітніх змін і відповідає вимогам формування конкурентоздатного фахівця. Теоретичний аналіз філософських, психологічних, педагогічних досліджень з проблеми особистості, її розвитку та самовдосконалення дозволили визначити термін «розвиток особистості» як зміни, які з часом відбуваються в будові тіла, мисленні чи поведінці людини в результаті біологічних процесів в організмі та впливу оточуючого середовища, а «саморозвиток особистості» – як процес цілеспрямованої зміни особистістю власних духовно-ціннісних, морально-етичних, діяльнісно-практичних, чуттєвих, інтелектуальних, характерологічних особливостей для найбільш успішного досягнення власних життєвих цілей. «Професійний саморозвиток» трактуємо як свідому діяльність людини, спрямовану на повну самореалізацію себе як особистості в тій соціальній сфері, яку визначає її професія. «Здатність майбутнього вчителя до професійного розвитку» – це особливий особистісний стан, що передбачає наявність у студента мотиваційно-ціннісного ставлення до майбутньої професійної діяльності, прагнення до поглиблення і розширення знань і вмінь, спрямованість на вдосконалення індивідуальних якостей, необхідних у професійній діяльності.

2. Здатність майбутнього вчителя до професійного розвитку особливого значення набуває на етапі підготовки в закладі вищої освіти, оскільки саме в цей період закладаються мотиваційно-ціннісні, когнітивні та рефлексивно-діяльнісні основи професійного розвитку особистості. Важливими умовами формування освітнього середовища ЗВО як фактору професійного розвитку майбутніх учителів початкової школи є створення сприятливого емоційного клімату та розвиток інтересу до навчання, підбір спеціальних форм, методів, засобів навчання. Важливим є те, щоб у освітньому процесі між учасниками розвивалася суб'єкт-суб'єктна взаємодія. Необхідною також є пізнавальна, дослідницька робота. Значущим виступає наявність здорового психологічного

клімату на заняттях, дотримання організаційних, дидактичних, виховних, психологічних, гігієнічних вимог. Середовище здійснюватиме розвивальний вплив на особистість у тому випадку, якщо воно створює умови для професійного розвитку кожного студента з урахуванням індивідуальних і психологічних особливостей; сприяє особистісному і професійному становленню майбутніх фахівців; ставить їх у ситуації прийняття самостійних рішень; виховує відповідальність за результати навчально-пізнавальної діяльності; створює можливості досліджувати, експериментувати, використовуючи при цьому певні засоби, форми педагогічного спілкування та взаємодії.

3. Ураховуючи, що здатність майбутнього вчителя до професійного розвитку є багатоаспектним особистісним утворенням, її структуру можна представити як єдність функціонально пов'язаних між собою компонентів: мотиваційно-ціннісного, інформаційно-пізнавального, організаційно-діяльнісного, емоційно-вольового і рефлексивно-оцінного. На основі аналізу сутнісних характеристик досліджуваної якості нами визначено такі критерії здатності майбутніх учителів до професійного розвитку: ціннісне усвідомлення необхідності цілеспрямованого безперервного професійного розвитку; інтегративно-теоретична підготовка, рівень одержаних професійно спрямованих знань; практично-операційна підготовка, сформованість практичних умінь і навичок стосовно професійного розвитку; сукупність індивідуально-психологічних якостей, важливих для професійного розвитку й майбутньої фахової діяльності загалом; спрямованість на самоаналіз, самооцінку власного професійного розвитку. Врахування означених критеріїв дало можливість визначити й описати рівні здатності майбутніх педагогів до професійного розвитку: високий, середній, низький.

4. Проведена дослідно-експериментальна робота уможливила виділення педагогічних умов, забезпечення яких сприяє формуванню здатності майбутніх учителів початкової школи до професійного розвитку, як от: формування мотивації студентів до професійного розвитку в освітньому середовищі ЗВО;

збагачення змісту навчальних дисциплін системою знань, що орієнтують майбутніх учителів на професійний розвиток; створення насиченого соціально-комунікативного простору в процесі інтерактивної взаємодії суб'єктів навчання. Порівняльний аналіз результатів діагностування студентів контрольної і експериментальної груп щодо сформованості здатності до професійного розвитку до та після експериментальної роботи дозволив дійти висновку, що в експериментальній групі формування означеної якості відбувалося більш ефективно, ніж у контрольній. Отже, ефективність обґрунтованих педагогічних умов формування у майбутніх учителів початкової школи здатності до професійного розвитку доведено.

Результати дослідження не вичерпують усіх аспектів порушеної проблеми. *Подальші* наукові розвідки вбачаємо у вивченні питання щодо організації психолого-педагогічного супроводу формування готовності майбутніх учителів до професійного розвитку на основі використання інноваційних технологій освіти.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>